

ДЕЯКІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИННИХ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ РОБІТ З ПІДВИЩЕНОЮ НЕБЕЗПЕКОЮ

SOME DIRECTIONS OF USING INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE INVESTIGATION OF CRIMINAL VIOLATIONS OF SAFETY RULES DURING PERFORMANCE OF WORK

Спасенко К.О., к.ю.н.,
асистент кафедри криміналістики

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню використання інформаційних технологій при розслідуванні злочинних порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою. Встановлено, що підвищення ефективності розслідування злочинних порушень правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою потребує більш активного впровадження і використання новітніх технологій у слідчій практиці. До інформаційних технологій, що відіграють суттєву роль в оптимізації розслідування злочинів, віднесено: автоматизовані інформаційно-пошукові системи, автоматизовані робочі місця слідчого, автоматизовані банки даних, системи автоматизованого прийняття рішень тощо. Детально розкрито важливість використання цифрової фотозйомки при розслідуванні злочинних порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою, що забезпечує якісне, просте, швидке фіксування різних об'єктів, їхніх ознак і станів та контроль якості фіксування в режимі реального часу і відсутність необхідності в лабораторному опрацюванні відзнятого матеріалу, можливість автоматизованої обробки зображень в інформаційно-телекомунікаційних системах. Досліджено один із найсучасніших методів фіксації – використання безпілотних літальних апаратів, що дає можливість визначення меж місця події, розташування техніки, виявлення негативних обставин, що свідчать про інсценування порушення правил безпеки, прикриваючи інший злочин. Безпілотні літальні апарати розглядаються як засоби криміналістичної техніки, основним критерієм для розрізнення яких є мета використання, що дає змогу визначити основні вимоги до характеристик цих засобів. Встановлено, що завдяки застосуванню таких технологій забезпечується підвищення ефективності процесу розслідування.

Ключові слова: порушення правил безпеки, виконання робіт з підвищеною небезпекою, інноваційні технології, застосування технічних засобів, розслідування злочинів.

The article is devoted to the study of the use of information technology in the investigation of criminal violations of safety rules during the performance of high-risk work. It is established that improving the efficiency of the investigation of criminal violations of safety rules during the performance of high-risk work requires more active introduction and use of the latest technologies in investigative practice. Information technologies that play a significant role in optimizing the investigation of crimes include: automated information retrieval systems, automated investigator workstations, automated data banks, automated decision-making systems, and others. The importance of using digital photography in the investigation of criminal violations of safety rules during high-risk work is provided in detail, which provides high-quality, simple, fast recording of various objects, their signs and conditions and quality control of real-time recording and no need for laboratory processing of footage, the possibility of automated image processing in information and telecommunications systems. One of the most modern methods of recording has been studied – the use of unmanned aerial vehicles, which makes it possible to determine the boundaries of the scene, the location of equipment, to identify negative circumstances that indicate the staging of security violations, covering another crime. Unmanned aerial vehicles are considered as means of forensic equipment, the main criterion for distinguishing which is the purpose of use, which allows to determine the basic requirements for the characteristics of these means. It is established that the use of such technologies increases the efficiency of the investigation process.

Key words: violation of safety rules, performance of works with increased danger, innovative technologies, application of technical means, investigation of crimes.

Постановка проблеми. Кількість жертв виробничого травматизму в Україні, відповідно до статистичних даних Державної служби України з питань праці, з січня по грудень 2020 р. становить 6 121 особу, водночас з січня по червень 2021 р. – 4 044 особи [1]. У зв'язку з цим постає необхідність у подальших наукових розробках щодо розслідування злочинних порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою з метою з'ясування причин вчинюваних порушень та їхнього усунення. При цьому підвищення ефективності розслідування злочинних порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою потребує більш активного впровадження і використання новітніх технологій у слідчій практиці, що забезпечить продуктивність роботи слідчого. Тому дослідження використання інноваційних технологій при розслідуванні злочинних порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою залишається актуальним на сьогодні.

Виконання поставленої мети сприятиме реалізації законодавчо закріплених завдань кримінального провадження, а саме захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпеченню швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожен, хто вчи-

нив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності залежно від своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [2].

Аналіз досліджень і публікацій. Науково-теоретичні підвалини статті складають праці багатьох учених, серед яких: Ю.П. Алєнін, І.В. Басиста, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, І.О. Возгрін, А.Ф. Волобуєв, В.І. Галаган, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, В.О. Коновалова, С.Ю. Косарєв, В.С. Кузьмічов, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, Г.А. Матусовський, В.О. Образцов, О.В. Одерій, М.А. Погорельський, Р.Л. Степанюк, В.М. Стратонов, В.В. Тіщенко, П.В. Цимбал, В.Ю. Шепілько, А.В. Шмонін, Б.В. Щур, М.П. Яблоков та інші. Питання розслідування злочинних порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою розкрито у роботах Л.Г. Бордюгова, М.О. Григор'євої, Г.С. Крайника, І.О. Кучеркова, В.В. Пивоварова, О.В. Таран. Проте питання застосування інноваційних технологій при розслідуванні злочинних порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою потребує подальших наукових розробок.

Метою статті є аналіз використання інноваційних технологій при розслідуванні злочинних порушень правил

безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою та формулювання рекомендацій щодо їх застосування.

Виклад основного матеріалу. В науковій літературі до інформаційних технологій, що відіграють суттєву роль в оптимізації розслідування злочинів, можуть бути віднесені: автоматизовані інформаційно-пошукові системи (АПС), автоматизовані робочі місця (АРМ слідчого (детектива), АРМ прокурора, АРМ слідчого судді тощо), автоматизовані банки даних (АБД), системи автоматизованого прийняття рішень (САПР) тощо. Прикладами використання інформаційних технологій є розроблення та застосування різноманітних єдиних реєстрів (наприклад, єдиного реєстру судових рішень, єдиного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, єдиного реєстру боржників, державного реєстру атестованих судових експертів, реєстру методик проведення судових експертиз тощо) [3, с. 148–149]. Як слушно зазначає В.О. Коновалова, поява у криміналістиці такого інноваційного продукту, як автоматизоване робоче місце слідчого «Інсайт» (АРМ), додала організаційним процесам при розслідуванні злочинів чіткості та швидкості в отриманні необхідної інформації. Організація розслідування, основою якої є розмова діяльність осіб, що здійснюють розслідування, з впровадженням АРМ слідчого отримала комплекс структурованої інформації, що є основою при вирішенні основних завдань розслідування [4, с. 69].

Крім того, слід зазначити, що у криміналістичній діяльності важливим є використання новітніх цифрових технологій, які полегшують процес розслідування злочинних порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою. Одним із напрямів використання цифрових технологій є застосування в умовах науково-технічного прогресу цифрової відеозйомки.

Як влучно наголошує В.В. Білоус, безперечними перевагами сучасної цифрової фотозйомки, на відміну від інших технічних прийомів фіксування доказової інформації, є забезпечення: 1) якісного, простого й доступного, швидкого і точного, безконтактного та безпечного фіксування різних об'єктів, їхніх ознак і станів; 2) контролю якості фіксування в режимі реального часу та відсутності необхідності в лабораторному опрацюванні відзнятого матеріалу; 3) уможливлення об'єктивного (на відміну від суб'єктивних портретів) уявлення про зображений на знімку об'єкт завдяки наочності й документальності фотозображення; 4) можливості виявлення і фіксації маловидимих та невидимих при звичайному візуальному спостереженні ознак і властивостей об'єкта зйомки, просторових зв'язків між певними сукупностями об'єктів; 5) компенсування недоліків інших форм (вербальної, графічної, предметної) і технічних прийомів фіксування доказової інформації (протоколювання, аудіозапису; схематичних і масштабних планів, креслень, малюнків; вилучень предметів у природі та їх консервації, виготовлення матеріальних моделей, макетування, копіювання, одержання зліпків та відбитків), які з огляду на власну природу: а) відображають менший обсяг ознак об'єкта фіксування і мають нижчий ступінь наочності (аудіозапис або протоколювання за вербальної форми); б) більшою мірою залежать від суб'єктивного чинника осіб, які складають протоколи слідчих (розшукових) дій, виготовляють схематичні й масштабні плани, креслення, малюнки, матеріальні моделі, макети, зліпки, копіюють відбитки та інші об'єкти, вилучають предмети в природі та здійснюють їх консервацію; б) можливості автоматизованої

обробки зображень в інформаційно-телекомунікаційних системах (збирання, введення, записування, перетворення, зчитування, зберігання, знищення, реєстрація, приймання, отримання, передавання, які здійснюються в ІТС за допомогою технічних і програмних засобів), зокрема, з метою створення фототек криміналістичних об'єктів та проведення судових експертиз [5, с. 28].

Окремо слід згадати про найсучасніший метод фіксації – використання безпілотних літальних апаратів. Безпілотні літальні апарати можуть розглядатись як засоби криміналістичної техніки, причому основним критерієм для їх диференціації є мета їхнього застосування, що дозволяє визначити основні вимоги до характеристик цих засобів (дальність польоту, максимальний час польоту тощо). Серед основних завдань їх використання у криміналістичній діяльності слід виокремити: виявлення та фіксацію інформації, що має значення для кримінального провадження (факти і дії правопорушників, забезпечення безпеки осіб у разі проведення заходів з охорони громадського порядку під час масових заходів, проведення пошукових операцій); дослідження речових доказів під час проведення окремих судових експертиз; фіксацію перебігу та результатів слідчих (розшукових) дій; запобігання вчиненню кримінальних й адміністративних правопорушень. Класифікація безпілотних літальних апаратів допомагає полегшити вибір певного його виду для виконання слідчого або експертного завдання. Наприклад, для фіксації перебігу і результатів огляду місця події під час пожежі або для забезпечення безпеки осіб під час проведення масових заходів не підходять квадрокоптери надкороткої (до 1 години) та короткої тривалості (від 1 до 3 годин), оскільки цього часу може не вистачити для фіксації слідчої дії або заходу, що відбувається. Якщо важливішою є велика швидкість або вантажопідйомність, наприклад, коли безпілотний літальний апарат оснащується важким фото-, відеообладнанням, слід використовувати октокоптери (з 6 двигунами) або гексакоптери (з 8 двигунами), менш бажано – квадрокоптери, недоцільно – трикоптери. У разі відмови одного з двигунів це не призводить до падіння апарата і фотообладнання залишається неушкодженим [6, с. 271–272].

Все це дозволяє стверджувати, що використання безпілотних літальних апаратів дає можливість визначити межі місця події, розташування техніки, виявити негативні обставини, що свідчать про інсценування порушення правил безпеки, прикриваючи інший злочин, наприклад, розкрадання корупційного характеру, адже зіставлення фактично виконаних робіт із задекларованими обсягами вивезеного ґрунту, що були зазначені в подорожньому листі, можливе лише під час проведення огляду всієї території виконаних робіт. Водночас слід наголосити, що така інформація повинна оцінюватися слідчим разом із застосуванням спеціальних знань, із залученням спеціаліста та експерта.

Висновки. Таким чином, з метою ефективного розслідування злочинних порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою за допомогою використання інноваційних технологій варто вдосконалювати знання слідчих щодо їх застосування. Тому дослідження застосування інноваційних технологій у слідчій практиці при розслідуванні злочинних порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою є важливим вектором подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стан виробничого травматизму в Україні / Державна служба України з питань праці. URL: <https://dsp.gov.ua/stan-vyrobnychoho-travmatyzmu/> (дата звернення: 02.08.2021).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4654-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 37. Ст. 1370.
3. Шелітько В.Ю. Інновації в криміналістиці як віддзеркалення розвитку науки. *Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці* : матеріали міжнар. «круглого столу», м. Харків, 12 грудня 2019 р. Харків, 2019. С. 147–150.

4. Коновалова В.О. Інновації в криміналістиці й їх використання при вирішенні розумових завдань у розслідуванні злочинів. *Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці* : матеріали міжнар. «круглого столу», м. Харків, 12 грудня 2019 р. Харків, 2019. С. 68–72.

5. Білоус В.В. Цифрова фотовідеографія: інноваційна форма фіксування та презентації юридично значущої інформації. *Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці* : матеріали міжнар. «круглого столу», м. Харків, 12 грудня 2019 р. Харків, 2019.

6. Перлін С.І., Лозова С.М. Деякі напрями використання безпілотних літальних апаратів у слідчій та експертній практиці. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2020. № 1 (89). С. 269–279.